

دیپلماسی اقتصادی قزاقستان (۲۰۰۸)

یکی از اهداف اصلی قزاقستان که در اسناد و بیانیه‌های رسمی و سخنرانی رئیس‌جمهور آن به مراتب تکرار شده است ارتقاء جایگاه اقتصادی این کشور در میان کشورهای آسیایی و قرار گرفتن در زمره یکی از ۲۰ کشور سرمایه پذیر جهان و یکی از ۵۰ کشور پیشرفته و توسعه یافته تا دهه آینده بوده است. در این راستا ضمن انجام اصلاحات اقتصادی داخلی، اقدامات هماهنگی نیز در عرصه سیاست خارجی قزاقستان برای نیل به این هدف صورت گرفته است.

دولت قزاقستان از ابتدای استقلال تاکنون با محور قراردادن اقتصاد در فعالیت‌های روابط خارجی خود هم از توان و ظرفیت نهادهای سیاسی از جمله وزارت امور خارجه و سفارت‌خانه‌ها و هم از مکانیزم‌های دیگر گسترش روابط مانند همایش‌ها، سفرهای مقامات بلندپایه سیاسی و... برای ایجاد ارتباط با سرمایه گذاران خارجی و افزایش منافع اقتصادی کشور بهره برده است. بجز این دو مکانیزم، برخی نهادهای جدید از جمله موسسات اقتصادی سرمایه‌گذاری "هولدینگ سامروک" و شرکت "کازترانس‌اویل‌گاز" و از همه مهم‌تر استانداری‌ها نیز در این امر فعال شده‌اند. همچنین باید بر این نکته تاکید کرد که استخراج، اکتشاف و فرآوری منابع معدنی قزاقستان در کانون مرکزی فعالیت دیپلماسی اقتصادی این کشور قرار دارد.

گزارش زیر به مهمترین شاخص‌های روابط اقتصادی خارجی در چارچوب دیپلماسی اقتصادی در سال ۲۰۰۸ می‌پردازد:

الف) انعقاد معاهدات استراتژیک با کشورهای خارجی

امضاء و انعقاد قراردادهای و معاهدات استراتژیک با قدرت‌های نسبتاً ناهمخوان بین‌المللی از جمله روسیه، آمریکا، چین، فرانسه و برخی از کشورهای اروپایی که در جهت اهداف بلندمدت اقتصادی و بهره‌مندی از ظرفیت‌های اقتصادی این کشورها صورت می‌گیرد.

این قراردادها و معاهدات دو رکن اصلی دارد: رکن اول، همکاری در زمینه بازرگانی و صنعتی و رکن دوم، همکاری در زمینه انرژی است. روشن است در هر زمینه‌ای طرفین اهداف خاصی را پی‌گیری می‌کنند. از سویی اروپا و آمریکا از همکاران استراتژیک این کشور، خواهان امتداد نفوذ ناتو تا کناره‌های مرزهای روسیه و چین هستند و از سوی دیگر چین و روسیه از همکاران راهبردی این کشور چه به صورت دوجانبه و چه به صورت چندجانبه در سازمان‌های فعال منطقه‌ای و بین‌المللی از جمله سازمان همکاری شانگهای می‌باشند و اهداف مشترک منطقه‌ای برای خود تعریف کرده‌اند.

به همین خاطر آنچه می‌تواند سیاست خارجی بلند مدت قزاقستان در برقراری توازن در ارتباط با قدرت‌ها و ابرقدرت‌ها را توجیه نماید، تامین منافع ملی با بهره‌مندی از مزایای روابط اقتصادی با این کشورها و از سوی دیگر استفاده از موضوع انرژی برای توسعه اقتصادی خود می‌باشد.

مهمترین معاهده استراتژیک در سال جاری میان این کشور و فرانسه در جریان سفر نظریات به پاریس در تابستان سال جاری منعقد شد که عمدتاً در برگیرنده مفاد اقتصادی و انرژی بوده است.

ب) دیپلماسی انرژی و خط لوله

تلاش در جهت ایجاد تنوع و تامین مطمئن و مداوم انرژی مورد نیاز اروپا و آسیا و انتقال آن، یکی از پایه‌های اصلی روابط خارجی قزاقستان به شمار می‌رود. نظریات رییس جمهوری قزاقستان در نطق سالانه خود در آغاز ۲۰۰۸ بر تقویت موقعیت قزاقستان بعنوان یک شریک مسئول در بازار نفت و گاز تاکید کرد.

دو شرکت مهم سامروک انرژی و گاز ترانس اوایل، بازوان اصلی اجرای سیاست‌های این کشور در عرصه نفت و گاز می‌باشند. شرکت گاز ترانس اوایل که در زمینه تداوم و افزایش سرمایه‌گذاری در بازسازی خط لوله و احداث واحدهای جدید فعالیت می‌کند ۶۰ درصد نفت کشور را به بازار مصرف منتقل می‌کند.

شرکت سامروک انرژی نیز که بزرگترین شرکت سرمایه‌گذاری انرژی قزاقستان می‌باشد در سال ۲۰۰۶ با هدف مدیریت واحد شرکت‌های دولتی و کسب منافع بیشتر به دستور نظریات ایجاد شد و دارای ۱۹ شرکت می‌باشد. لازم به ذکر است شرکت سامروک انرژی که یکی از سه

شرکت اصلی هولدینگ سامروک (سامروک اینوست، سامروک انرژی و سامروک تلکوم) است مسئولیت سیاست‌گذاری انرژی را برعهده دارد.

لازم به ذکر است قزاقستان در نظر دارد تا سال ۲۰۱۵ تولید نفت خود را از ۷۰ میلیون تن در سال جاری به ۱۵۰ میلیون تن در سال افزایش دهد. به همین خاطر صدور آن از مسیرهای مختلف در اولویت سیاست‌های این کشور قرار دارد و برای انتقال نفت خویش سیاست تنوع‌سازی را دنبال می‌کند. در همین ارتباط مراد تاژین وزیر امور خارجه این کشور در سخنرانی خود در مجمع عمومی سازمان ملل از تمامی ایده‌های مطرح شده در خصوص انتقال انرژی کشور خود استقبال کرد. نظربایف نیز در کنفرانس مطبوعاتی خود با مدودف در تیرماه سال جاری در شهر آستانه در مقابل سوالی در خصوص کنارگذاشتن روسیه از راه‌های انتقال نفت اظهار داشت که قزاقستان به هیچ وجه قصد دور زدن روسیه را نداشته و به منافع خود می‌اندیشد.

عمده برنامه‌ها و اقداماتی که در این خصوص دنبال شده است به شرح زیر می‌باشد:

- تقویت همکاری انرژی با اتحادیه اروپا: اتحادیه اروپایی ۳۵ میلیارد دلار در اقتصاد قزاقستان سرمایه‌گذاری کرده است که ۵۳ درصد آن در بخش نفت و گاز است. یک یادداشت تفاهم نیز در خصوص همکاری‌های انرژی میان دو طرف منعقد شده است. با توجه به نیاز اروپا به انرژی و سیاست کلی آن در کاهش وابستگی به روسیه، مهمترین محورهای مورد بحث در اجلاس مشترک وزرای خارجه کشورهای آسیای مرکزی و تروئیکای اتحادیه اروپا مسائل انرژی بود. اروپا سیاست‌های منسجمی در این خصوص دارد که مورد استقبال این کشور نیز قرار گرفته است.

- مشارکت در سهام شرکت‌های نفتی خارجی: قزاقستان در سال‌های اخیر ۷۵

درصد سهام شرکت نفت رومانی را خریداری کرده است و همچنین شرکت "کازمونا" گاز ۱۰۰ درصد سهام ترمینال نفتی باتومی را در دست گرفته است.

با افزایش قیمت‌های نفت، قزاقستان تلاش برای افزایش سهم خود و کاهش سهام کشورهای خارجی در میادین نفتی خود را در دستور کار قرار داد که مهمترین آن در حوزه کاشگان بوده است و توانست سهم خود را به ۱۶/۸ درصد افزایش دهد.

از جمله اقدامات دیگر این کشور می‌توان به موضوع سرمایه‌گذاری و مشارکت در اجرای طرح‌های پالایشگاهی و پتروشیمی در ایران، ترکیه و سایر کشورهای منطقه اشاره کرد که آنها را در دست بررسی و اقدام دارد.

مشارکت در ساخت خطوط لوله جدید گاز و نفت: قزاقستان با عنایت به اتخاذ سیاست تنوع‌سازی در انتقال انرژی به بازارهای مصرف، مشارکت در سهام خطوط لوله نفت و گاز منطقه و فرامنطقه و نیز مشارکت در ساخت خطوط لوله جدید را در دستور کار سیاست انرژی خود قرار داده است.

مشارکت در سهام خطوط لوله‌های موجود: در این بخش قزاقستان تلاش دارد تا بخشی از سهام خط لوله اودسا-برودی که در آن کشورهای اوکراین، آذربایجان، لهستان، گرجستان و لیتوانی عضویت دارند را بدست آورد. پارلمان قزاقستان نیز از عضویت در این خط لوله حمایت قانونی بعمل آورده است. در اقدامی دیگر معاون وزیر انرژی و منابع معدنی قزاقستان در ۱۷ جولای سال جاری اعلام کرده است که کشورش تمایل دارد در سهام پروژه خط لوله بورگاس - الکساندرپولیس شریک شود و به همین منظور نامه‌ای نیز به روسیه، بلغارستان و یونان ارسال داشته است.

مشارکت در ساخت خط لوله جدید: این سیاست نیز بطور جدی دنبال می‌شود. عمده طرح‌های موجود به شرح زیر می‌باشد:

۱- مشارکت در خط لوله گاز آسیای مرکزی به چین با ظرفیت ۳۰ تا ۴۰ میلیارد متر مکعب و با هزینه تقریبی ۷ میلیارد دلار که از ترکمنستان شروع و بعد از ازبکستان و قزاقستان به مرزهای چین می‌رسد. قزاقستان در نظر دارد ۱۲۹۳ کیلومتر خط لوله در کشورش را به زودی شروع نماید.

۲- در دسامبر سال ۲۰۰۷ نیز قرارداد نوسازی و احداث خط لوله گاز حاشیه خزر در مسکو به امضای مقامات سه کشور روسیه، قزاقستان و ترکمنستان رسید و قرار است ده میلیارد متر مکعب گاز از بگداش ترکمنستان تا بینوی قزاقستان و سپس به روسیه انتقال یابد.

۳- قزاقستان علاقمندی خود را برای انتقال نفت از طریق ایران اعلام نموده و همچنین آمادگی خود را برای مشارکت در ساخت ترمینال و خط لوله از نکا به جاسک اعلام کرده است.

۴- قزاقستان ساخت دومین بخش از خط لوله نفت قزاقستان- چین با ظرفیت ۲۰ میلیون تن نفت خام در سال را از آلاشاکو- آتاسو نیز در دست بررسی قرار دارد. در سال ۲۰۰۶ بیش از ۴/۵ میلیون تن نفت به چین انتقال داده شد.

۵- همچنین رئیس انجمن دولتی انرژی قزاقستان در گفتگویی با مطبوعات در ۸ جولای سال جاری اعلام کرده است که قزاقستان گفتگوهایی با مقامات آذری و گرجی برای ساخت خط لوله نفتی جدید از مسیر باکو- باتومی در ساحل دریای سیاه به انجام رسانده است.

استفاده از ظرفیت‌های جدید خط لوله: برنامه‌های جدید قزاقستان برای انتقال نفت و گاز منحصر به خطوط لوله سنتی نمی‌باشد.

۱- بعد از تصویب طرح انتقال نفت قزاقستان از طریق خط لوله باکو- تفلیس - جیحان از سوی سنای قزاقستان در آوریل ۲۰۰۸، محموله‌ای از نفت قزاقستان در شهریورماه سال جاری از طریق نفتکش به بندر باکو انتقال یافت و به این خط لوله تزریق شد.

۲- همچنین بنا به اظهار نظر رئیس هولدینگ سامروک در خصوص برنامه‌های قزاقستان در قفقاز، کشورش قصد دارد تا از ظرفیت‌های خط لوله باکو- سوپسا (کناره دریای سیاه) که ظرفیت انتقال ۶ میلیون تن نفت در سال را دارد نیز استفاده کند.

ج) اورانیوم؛ عرصه جدید همکاری‌های اقتصادی خارجی

از عرصه‌های نسبتاً جدید در همکاری‌های اقتصادی خارجی قزاقستان، منابع اورانیوم این کشور می‌باشد. قزاقستان در نظر دارد تا ۲۰۱۰ با پیشی گرفتن از کانادا و استرالیا ۳۰ درصد نیازمندی‌های اورانیوم جهان را تامین نماید و با افزایش و بهره برداری از ۱۲ معدن جدید تولیدات خود را تا سال ۲۰۱۰ به ۱۲ هزار متریک تن افزایش دهد. به همین خاطر جلب همکاری در زمینه اکتشاف، استخراج و فرآوری اورانیوم از زمینه‌های اصلی همکاری با طرف‌های خارجی است. دفتر مطبوعاتی شرکت کازاتم پروم در ۱۵ می ۲۰۰۸ اعلام کرد به منظور توسعه صلح آمیز هسته‌ای تبادلات خوبی با روسیه، آمریکا، چین، ژاپن، کانادا، فرانسه، کره و بلژیک به عمل آمده است.

همکاری اتمی با روسیه: مهمترین سند همکاری اتمی میان قزاقستان و روسیه در سال ۲۰۰۶ به امضا رسید که بر اساس آن قرار است یک مرکز مشترک غنی سازی در

آنگارسک روسیه میان دو کشور ایجاد شود. در جریان سفر پوتین به قزاقستان در سال ۲۰۰۷ این امر مورد تاکید مجدد قرار گرفت.

همکاری‌های اتمی با ژاپن: همکاری‌های دو کشور از دیگر موارد مهم در روابط اقتصادی خارجی قزاقستان در سال جاری به شمار می‌رود. بنا به اظهار نظر رئیس شرکت کازاتم پروم وی امیدوار است تا سال ۲۰۱۲ به میزان ۴۰ درصد بازار سوخت اتمی ژاپن در اختیار قزاقستان قرار گیرد. هم اکنون این کشور سالانه ۲ هزار متریک تن اورانیوم که ۲۵ درصد نیازمندی‌های ژاپن می‌باشد را تامین می‌نماید. مهمترین موارد همکاری میان ژاپن و قزاقستان به شرح زیر می‌باشد:

- کازاتم پروم در آوریل ۲۰۰۷ اعلام کرده است که ژاپن و قزاقستان در حال کار مشترک برای ایجاد یک سایت نیروگاهی آب سبک می‌باشند. ۱۴ موافقتنامه و یادداشت تفاهم در طول دیدار وزیر تجارت ژاپن امضاء شد.

- برخی از شرکت‌های ژاپنی از جمله ماروبینی برنامه مشترک توسعه میادین اورانیوم قزاقستان را در اختیار گرفته‌اند. شرکت‌های سومی تومو و نیروی الکتریک کانسای برای سرمایه گذاری در معادن قزاقستان وارد این کشور شدند.

- ارزش یادداشت همکاری بین ژاپن و قزاقستان در جنوب این کشور بصورت سرمایه اولیه صد میلیون دلار اعلام شده است. بر اساس یادداشت تفاهم دو کشور قرار است ژاپن در معادن خاراسان و بخش غربی میدان مین کوداک سرمایه گذاری نماید. در این معادن برای ۲۴ پروژه اتمی از جمله تکنولوژی راکتور و تولید سوخت اتمی برنامه ریزی بعمل آمده است.

- اسناد دیگر همچون قرارداد توسعه بلوک اتمی خاراسان ۱ و خاراسان ۲، قرارداد میدان مین کوداک بین کازاتم پروم و شرکت‌های سومی تومو، نیروگاه الکتریکی کانسای و آپاک و همچنین تفاهم‌نامه بین شرکت‌های ایتوچو و کازاتم پروم نیز امضا شده است.

- شرکت توشیبای ژاپن نیز توافق کرده است شراکت خود با شرکت هسته‌ای دولتی کازاتم پروم را تقویت نماید. شراکت آنها شامل برنامه ریزی برای تولید کانی و اورانیوم خام و ایجاد مجتمع‌های راکتوری می‌شود. این قرارداد در حقیقت ادامه توسعه قرارداد کنونی است که تامین کننده اورانیوم برای سایت‌های هسته‌ای توشیبای بشمار می‌رود.

- کازاتم پروم ده درصد سهم توشیبای را به میزان ۵۴۰ میلیون دلار خریده است تا ضمن دستیابی به فن آوری جدید و روزآمد، فن آوری اتمی خود را توسعه دهد.

همکاری اتمی با کره جنوبی: کره جنوبی نیز یکی از مشتریان اورانیوم قزاقستان به شمار می‌رود. بنا به اظهار سفیر قزاقستان در کره جنوبی هم اکنون ۳۵ درصد اورانیوم کره جنوبی توسط قزاقستان تامین می‌شود.

مهمترین پروژه‌ای که توسط دو کشور تعریف شده است در موافقتنامه استفاده از انرژی هسته‌ای مسالمت آمیز در ۲۰ سپتامبر سال ۲۰۰۴ بازتاب یافته است. بر اساس این موافقتنامه همکاری ده ساله، قزاقستان به کره جنوبی اورانیوم صادر خواهد کرد.

- همچنین شرکت منابع کره با شرکت دولتی کازاتم پروم قزاقستان در یک طرح مشترک در توسعه معادن اورانیوم در جنوب قزاقستان در بودنووسک همکاری خواهند کرد. قزاقستان بمدت ۳۰ سال اورانیوم مورد نیاز کره جنوبی را تامین خواهد کرد. اورانیوم در سایت‌های نیروگاهی کره جنوبی که ۴۰ درصد الکتریسیته کشور را تولید می‌کنند مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

همکاری اتمی با فرانسه: در سال جاری همکاری‌های اتمی قزاقستان و فرانسه نیز وارد فاز جدیدی شد و قرارداد جدیدی به امضا رسید. در قرارداد همکاری میان شرکت آرووا و کازاتم پروم در جریان سفر نظربایف به فرانسه در تابستان ۲۰۰۸ توافق شد با تاسیس یک شرکت مشترک، ۴ هزار تن اورانیوم در هر سال تا سال ۲۰۳۹ تولید گردد. شرکت مشترک کاتکو با سرمایه و سهم ۵۱ درصد قزاقی و ۴۹ درصد فرانسوی به تولید اورانیوم و قرص سوخت اتمی خواهد پرداخت ولی فروش تولیدات از طریق یک شرکت مشترک با سهم ۵۱ درصدی فرانسه و ۴۹ درصدی قزاقستان انجام خواهد شد که به معنای آن است که انحصار فروش در دست شرکت فرانسوی خواهد بود. به گفته سخنگوی آرووا این موافقتنامه تقویت کننده موافقتنامه منعقد شده در سال ۱۹۹۶ برای تولید ۱۰۰۰ تن اورانیوم در سال بوده و بدین ترتیب قزاقستان را به یکی از سه شریک اصلی تولید اورانیوم شرکت آرووا بعد از نیجریه و کانادا تبدیل خواهد کرد.

د) ایجاد صندوق‌های مشترک سرمایه گذاری با طرف‌های خارجی

قزاقستان در سال‌های اخیر مبادرت به امضای قراردادهایی با کشورهای خارجی برای تشکیل صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشترک نموده است. با توجه به افزایش ذخیره ارزی قزاقستان به ۴۸ میلیارد دلار در اثر افزایش قیمت‌های نفت، قزاقستان از یک کشور سرمایه پذیر

به یک کشور سرمایه گذار در کشورهای همسایه مبدل شده است. به همین منظور هدف اصلی تاسیس این صندوق‌های مشترک تامین مالی پروژه‌های مشترک میان قزاقستان و این کشورها و همچنین انتقال سرمایه‌های ناشی از نفت به کشورهای همجوار خود از جمله قرقیزستان و تاجیکستان بوده است.

صندوق توسعه پایدار: کازینا متولی اصلی امضای تاسیس صندوق‌های مشترک سرمایه گذاری با طرف‌های خارجی می‌باشد. در سال جاری این سیاست نیز همچنان در سفرها و بازدیدهای مقامات خارجی مورد تاکید قرار گرفته است. همچنین تلاش شده است نظر کشورهای خارجی برای مشارکت در صندوق‌های سرمایه گذاری داخلی جلب شود. در عرصه منطقه‌ای نیز قزاقستان در نظر دارد خود را بعنوان ایستگاه اول شرکت‌ها و سرمایه‌گذاران خارجی درآورد و به همین دلیل با تاسیس مرکز مالی منطقه‌ای آلماتی تلاش گردیده سرمایه گذاری‌های منطقه از طریق این مرکز حمایت مالی شوند. این نوع تسهیلات باعث شده است تا بسیاری از شرکت‌های خارجی از این کشور بعنوان مرکز منطقه‌ای اقدام به سرمایه گذاری نمایند و دفاتر منطقه‌ای خود را در آلماتی دایر کنند.

صندوق مشترک سرمایه گذاری با امارات متحده عربی: بنظر می‌رسد مهمترین صندوق مشترک قزاق با طرف خارجی میان این کشور و امارات مطرح شده است. در سفر نظربایف به امارات در دسامبر سال ۲۰۰۷ وی پیشنهاد تاسیس صندوق مشترک ۴ میلیارد دلاری میان دو کشور برای تامین مالی پروژه‌های بزرگ را داده بود. بعد از آن مقامات قزاق و شرکت بین المللی سرمایه گذاری آی.پی.آی.سی که متعلق به دولت امارات است توافق کردند صندوق مشترک سرمایه گذاری در حوزه انرژی به میزان ۱ میلیارد دلار را تاسیس نموده تا بتوانند سرمایه مورد نیاز پروژه‌های انرژی را تامین نمایند.

صندوق مشترک سرمایه گذاری با تاجیکستان: در جریان سفر امامعلی رحمان به قزاقستان نیز دو کشور برای تاسیس صندوق سرمایه گذاری مشترک به میزان صد میلیون دلار برای تامین مالی پروژه‌های مشترک فی مابین به توافق رسیدند. ۷۰ درصد سرمایه از سوی قزاقستان و ۳۰ درصد از سوی تاجیکستان تامین می‌شود.

صندوق مشترک سرمایه گذاری با قرقیزستان: یک صندوق سرمایه گذاری مشترک میان قرقیزستان و قزاقستان نیز تاسیس شده است که سرمایه آن ۱۲۰ میلیون دلار اعلام شده

است. ۱۰۰ میلیون دلار آن از سوی قزاقستان و ۲۰ میلیون دلار آن از سوی قرقیزستان تامین خواهد شد. قزاقستان بزرگترین کشور سرمایه گذار در قرقیزستان به شمار می‌رود.

صندوق مشترک سرمایه گذاری با مغولستان: در جریان سفر نظریات به مغولستان در اگوست ۲۰۰۸ دو کشور توافق نمودند صندوق مشترک سرمایه گذاری میان یکدیگر تاسیس نمایند. کل سرمایه این صندوق بالغ بر ۱۰۰ میلیون دلار می‌باشد که در نظر دارد پروژه‌های سرمایه گذاری و بازرگانی، توریسم، حمل و نقل، انرژی و معدنی در مغولستان را تامین مالی نماید.

ه) ارتقاء نقش استان‌ها در دیپلماسی خارجی

استان‌ها و استانداری‌های قزاقستان هم اکنون جایگاه فعالی در تحقق اهداف اقتصادی سیاست خارجی کشور پیدا کرده‌اند. بجز دو استان بقیه استان‌های قزاقستان با کشورهای دیگر هم مرز می‌باشند که این امر زمینه خوبی برای تبادلات استانی با کشورهای مجاور مهیا کرده است. در سال جاری استان‌های مهم و صنعتی قزاقستان چه در بخش برگزاری کنفرانس‌ها و همایش‌های سرمایه گذاری و چه در ملاقات‌های دوجانبه با سرمایه‌گذاران و تجار خارجی تلاش نمودند به تحقق اهداف سیاست خارجی قزاقستان کمک نمایند.

هر سال سمینار بین المللی «کارگانداینوست» در استان صنعتی کاراگاندا با حضور شرکت‌های بزرگ صنعتی و بین المللی خارجی برگزار می‌شود. در سال جاری نیز ۸۰۰ نفر از ۳۵ کشور جهان در این همایش شرکت نمودند. در سال جاری در جریان این همایش ۱۴۷ پروژه سرمایه گذاری در بخش‌های معدن و صنعت و گردشگری به میزان ۵ میلیارد دلار عرضه شد.

استان قزاقستان شرقی نیز با استان‌های چین بخصوص استان سین کیانگ روابط اقتصادی خوبی برقرار کرده است. در ماه می سال جاری دومین سمینار سرمایه‌گذاری و تجارت میان این استان و استان‌های چین با شرکت ۶۰ شرکت چینی و ۲۵۰ شرکت قزاقی برگزار شد. در این همایش قرار شد استانداری این استان ۴۸ هکتار برای منطقه اقتصادی ویژه به سرمایه گذاران چینی اختصاص دهد. تبادل تجاری این استان با چین در سال ۲۰۰۷ بالغ بر ۴۱۶ میلیون دلار بوده است.

استان منگستائو در کناره دریای خزر نیز از استان‌های فعال در روابط خارجی می‌باشد. این استان برنامه‌ای برای جذب سرمایه‌گذاران اماراتی، استرالیایی، آمریکایی و اسرائیلی برای ساخت منطقه توریستی در کناره دریای خزر دارد. استاندار این استان در سفر به اسرائیل در آوریل سال جاری با مقامات سیاسی و اقتصادی این کشور از جمله شیمون پرز رئیس‌جمهوری دیدار و درخصوص اجرای پروژه‌های مختلف صنعتی گفتگو نمود. برگزاری همایش تجاری در اسرائیل و امضای موافقتنامه همکاری و دوستی میان استان منگستائو و شهر آشود اسرائیل از نتایج این سفر می‌باشد. این استان همچنین با استان‌های شمالی ایران نیز مرادوات و بازدیدهایی بعمل آورده است.

آتیرائو که پایتخت نفتی قزاقستان به شمار می‌رود نیز با استان‌های روسی تبادل تجاری و همکاری‌های نزدیک اقتصادی دارد و سرمایه‌های عمده نفتی را جذب کرده است. هر ساله نیز نمایشگاه نفت و گاز و نمایشگاه هفته صنعت آتیرائو به همت استانداری و شرکت‌های نفتی این کشور با حضور شرکت‌های بزرگ بین‌المللی برگزار می‌شود.

(و) سرمایه‌گذاری در حمل و نقل ریلی

قزاقستان با دارا بودن بیش از ۱۵ هزار کیلومتر راه ریلی در نظر دارد از موقعیت ترانزیتی خود در میانه شرق و غرب اوراسیا استفاده نموده و سرمایه‌گذاری‌های خارجی را در این بخش جلب نماید. سیاست قزاقستان در توسعه حمل و نقل ریلی کشور، اهداف منطقه‌ای دارد و به همین خاطر تلاش دارد راه آهن خود را مدرنیزه نماید. به نظر مسئولین این کشور، قزاقستان ظرفیت حمل بار به چین و آسیای میانه تا ۵۰ میلیون تن در سال را داراست و با توجه به وسعت این کشور تنها حمل و نقل ریلی می‌تواند پاسخگوی نیاز امروز و فردای منطقه باشد.

با هدف مدرنیزه کردن سیستم حمل و نقل ریلی و همچنین ادغام سیستم حمل و نقلی اوراسیا ارتباطات نزدیکی با طرف‌های خارجی صورت گرفته است. تاکنون در همین ارتباط سفرهای مقامات حمل و نقل این کشور به کشورهای اروپایی، روسیه و چین با هدف جلب مشارکت آنها در مدرنیزه و تجهیز نمودن سیستم ریلی صورت گرفته است. شرکت دولتی تمیرزولی (راه آهن) با ۷۹ هزار کارمند و ۸۰ هزار واگن مسئولیت این امر را برعهده دارد.

این شرکت دو طرح مجزا و مشترک با طرف‌های خارجی را در دست اجرا و پیگیری دارد. طرح اول، اتصال خطوط ریلی از چین تا آکتائو در قزاقستان و سپس تا ایران و خلیج فارس می‌باشد که چین را از خاک قزاقستان به ترکمنستان و به ایران متصل می‌کند. ظرفیت اولیه حمل بار از این مسیر که قرار است در دسامبر ۲۰۱۱ به بهره برداری برسد، ۵ میلیون تن بوده و تا ۲۰۱۳ به ۱۲ میلیون تن افزایش می‌یابد.

طرح عمده دیگر ساخت بزرگراه ارتباطی اعم از ریلی و جاده‌ای میان قزاقستان، قرقیزستان و تاجیکستان می‌باشد که به نوعی در جهت کم‌اهمیت جلوه دادن و کنار گذاشتن ازبکستان می‌باشد.

ز) سرمایه‌گذاری در خرید بنادر و ترمینال‌های کشورهای خارجی جهت توسعه صادرات کالاهای استراتژیک کشاورزی

یکی دیگر از اقدامات قزاقستان، سرمایه‌گذاری در ساخت و خرید بنادر و ترمینال‌های کشورهای خارجی می‌باشد. این بنادر و ترمینال‌ها برای صادرات غلات و انرژی قزاقستان حائز اهمیت می‌باشد.

صادرات گندم بعنوان یک کالای استراتژیک مورد توجه این کشور قرار گرفته است. به همین خاطر تلاش می‌شود با استفاده از ظرفیت‌های منطقه‌ای به این مهم دست یابد. مهمترین مقاصد صادراتی این کالای استراتژیک را می‌توان کشورهای منطقه، اروپا، ایران و کشورهای عربی نام برد.

به منظور افزایش صادرات گندم به بازارهای مورد نظر و ارتقاء ظرفیت‌های حمل و نقل دریایی، قزاقستان با بیش از ۱۵۰ میلیون دلار سرمایه‌گذاری در گرجستان بخصوص در ساخت بندر باتومی و پوتی تلاش دارد تا یک میلیون تن غلات خود را به بازارهای جهانی ارسال نماید. ترمینال غله در این کشور با ده میلیون دلار سرمایه‌گذاری انجام شده است.

برای افزایش صادرات به کشورهای عربی ساخت سیلو و تجهیزات صادراتی در بنادر شمال و جنوب ایران مورد توجه قرار گرفته است به همین منظور سرمایه‌گذاری در ساخت سیلو، ترمینال صادرات غله و مجتمع آسیاب در بندر امیرآباد در شمال ایران و بندر امام خمینی در جنوب کشورمان در دست اجرا یا مطالعه است.

ترمینال غلات این کشور در باکو پایتخت آذربایجان با حضور نخست وزیران دو کشور در بهار ۲۰۰۶ افتتاح شده است که می‌تواند سالانه ۵۰۰ تا ۸۰۰ هزار تن از غلات را نگهداری نماید.

پیشنهاد در اختیار نهادن بخشی از بنادر ایران در کناره‌های دریای عمان و خزر به هریک از کشورهای آسیای مرکزی برای ساخت تسهیلات بندری و ترانزیتی می‌تواند در ارتقاء جایگاه کشورمان در ترانزیت این منطقه موثر افتد.

ح) نهادها و سازمان‌های اقتصادی منطقه‌ای

منطقه‌گرایی و همگرایی منطقه‌ای یکی از ارکان سیاست خارجی قزاقستان به شمار می‌رود در این راستا نظریات مبتکر برخی از نهادهای منطقه‌ای نیز بوده است. مهمترین سازمان‌های اقتصادی که قزاقستان در آن عضویت دارد عبارتند از سازمان همکاری شانگهای، سازمان همکاری اقتصادی اکو، فضای واحد اقتصادی، جامعه اقتصادی اوراسیا و تلاش برای به سرانجام رساندن ایده اتحادیه آسیای مرکزی.

اما از همه مهم‌تر و جنجال برانگیز تر ایده اتحادیه آسیای مرکزی است که مورد مناقشه رهبران ازبکستان و قزاقستان نیز قرار گرفته است و کریم اف در جریان مصاحبه مطبوعاتی مشترک با نظربایف در آستانه در آوریل ۲۰۰۸ مخالفت خود را با تاسیس آن ابراز داشت. در مقابل کشورهای قرقیزستان و تاجیکستان از آن حمایت کرده‌اند.

به نظر برخی از تحلیلگران اتحادیه‌های اقتصادی در آسیای میانه محملی برای رقابت بر رهبری منطقه‌ای می‌باشد که از این حیث ازبکستان آن را برنمی‌تابد ولی نظربایف در همان مصاحبه اعلام کرده است که به تلاش‌های خود برای تحقق کامل آن ادامه خواهد داد. در پیش گرفتن اقدامات هماهنگ در عرصه روابط خارجی اقتصادی قطعاً با هدف تثبیت و تحکیم موقعیت قزاقستان در سیاست و تعامل خارجی منطقه‌ای و بدست گرفتن رهبری سیاسی اقتصادی در آسیای میانه و همچنین یافتن جایگاه مناسب در اقتصاد و سیاست جهانی می‌باشد. در این ارتباط قزاقستان موفق شده است در برخی از جهات کامیابی‌هایی نیز بدست آورد و همچنین با بزرگنمایی برخی از ظرفیت‌های خود توجه کشورهای خارجی را نیز جلب کرده است.

در صورت توفیق راهبردها و تاکتیک‌های در پیش گرفته شده از سوی قزاقستان، انتظار می‌رود این کشور در سطح منطقه‌ای به شریک اول کشورهای بزرگ و در سطح جهانی به یک تولیدکننده و عرضه کننده مطمئن کالاهای استراتژیکی مثل اورانیوم، نفت و گندم تبدیل گردد.

اهداف جاه طلبانه قزاقستان البته فرصت‌هایی را نیز در پیش روی ایران خواهد گذاشت. ایران می‌تواند در کلیه زمینه‌های مورد اشاره صاحب نقش و جایگاه گردد. هم در عرضه مطمئن انرژی و هم در سوآپ گندم و نفت و هم در جذب سرمایه گذاری‌های خارجی فرصت‌های ذیقیمتی نصیب کشورمان می‌شود.

ارائه تسهیلات حمل و نقلی و بندری به کشورهای آسیای مرکزی از جمله قزاقستان در بنادر جنوب و شمال کشور که موجب جذب سرمایه گذاری خارجی برای نوسازی این مراکز و همچنین تقویت جایگاه ترانزیتی و ژئوپلیتیکی ایران گردد، می‌تواند برآیند گزارش فوق باشد.

رضا میاندره

دفتر نمایندگی جمهوری اسلامی ایران - آلمانی